
Dr. Salgó Gabriella
Paed. Érsekújvár

Felvidéki rovásírás oktatás helyzete, módjai

A magyar rovásírás nemzeti, kulturális és néprajzi örökségünk. „Legnagyobb jelentősége, hogy térben és időben összefogja a Kárpát-medence magyarságát.” /Friedrich Klára/ „A múltba való visszatekintésnek is egyik eszköze az írás. Ránk maradt régi írásos emlékekből évezredekre visszamenően tájékozódni tudunk egyes népek kultúrájáról, műveltségi fokáról, hitvilágáról, érzelmeiről, szokásairól stb.” (Forrai, S., 1994, 13.o.)

„Mindig a jelen építi a múltra a jövőt.” – írja Forrai Sándor, és folytatja, hogy: „Az a jelen, amelyről az írások szólnak, a jövő generációja számára akarva-akaratlan a jövő építését is szolgálja. A jövő építésének ez a folyamata nemzedékről nemzedékre napjainkban is tart. Jelenünk alapépítménye tehát az az ősi múlt, amelyhez minden generáció hozzáadta a maga tapasztalatát és mindazt, amit közösségi munkájával létrehozott. A múltnak tehát nagyon sok összetevője van, ami lényeges és fontos egy nép vagy nemzet életében a jövője szempontjából. Ahhoz, hogy jövőjét, folyamatosságát biztosítani tudja, nem mindegy, hogy jövőjét milyen múltra építi. A felvázolt séma alapján minden népközösség létrehozta a maga sajátos kultúráját, szokását, életmódját, történelmét, mindazt, amelyben élni és boldogulni tudott. Minden nép arra törekszik, hogy múltjából minél többet ismerjen meg, rendelkezzen minél több nemzeti önismerettel, nemzeti tudattal.” (Forrai, S., 1994, 13.o.)

Az anyanyelv jelentősége

„Anyanyelv” fn Az a nyelv, amelyet az ember gyermekkorában (elsőként) tanult meg, s amelyen rendszerint, legjobban és legszívesebben beszél (Juhász, J., Szőke, I., O. Nagy, G., Kovalovszky, M., 1985, 46.o.).

Valóban hatalmas feladat hárul a mai kor pedagógusaira, főként az anyanyelvi oktatás területén – amely valójában az elsődleges feladat. Ahogy az kiderül Az *anyanyelvi nevelés módszerei* c. egyetemi jegyzetből is, nagyban átalakulóban van az iskola által közvetítendő alpműveltség tartalma. Ezért az iskoláknak

számolniuk kell a műszaki és természettudományos ismeretek rohamos szaporodásával, ugyanakkor a régebbi ismeretek egy részének elavulásával is. Egyet értünk azzal, hogy a ma iskolájának elsődleges feladata az, hogy alapozó ismereteket biztosítson, és a képességek fejlesztésével állandó önművelésre, önálló gondolkodásra készítse fel a tanulókat. S mindez kizárólag az anyanyelv segítségével érhető el a legeredményesebben.

Az alsó tagozat felelőssége tehát egyrészt abban áll, hogy a nyelvi hátrányos helyzetű tanulók kiegyenlítő beszédfejlesztését kell megoldania, másrészt a felzárkóztatás mellett meg kell alapoznia a megfelelő felső tagozatos írott és beszélt nyelvhasználatot is. Végül az anyanyelvi nevelés nyitottságából értelem szerűen következik, hogy a nyelvhasználat fejlődése, folytonossága nem fejeződik be az iskolák elvégzése után, de a mindennapi életben sem.

Az anyanyelv oktatására minden nemzet nagy hangsúlyt fektet. Fontos, hogy minden gyermek elsősorban saját gondolatait a saját anyanyelvén tudja kifejezni. Azon országokban élő tanulók társadalma, akik az adott ország kisebbségi nyelvét beszélik, nehezebb helyzetben vannak. Számukra már egészen a gyermekkortól két nyelvet kell párhuzamosan tanulni, hogy felnőve kellőképpen be tudjanak illeszkedni a társadalomba. A szlovákiai (felvidéki) magyarság helyzete is hasonló. Éppen ezért a mi iskolaügyünk is próbál ezen elvárásoknak megfelelő intézkedéseket létrehozni. Az egyes tantárgyak óraszámának növelésével, azok tananyagbeli bővítésével és a módszertani követelményekkel mára rengeteg törvény és irodalom foglalkozik. A magyar rovásírás oktatása is azon törekvés alapján született, miszerint a gyermekek először is saját anyanyelvét kell a lehető legtökéletesebben elsajátítani ahhoz, hogy később megalapozott ismeretekre tehessen szert a különböző tantárgyakon belül. Az írás, olvasás és számolás anyanyelvi elsajátítása az elsődleges. A mára már eléggé túlterhelt tantervek átvételét remekül segíthetik az iskolai szakköri tevékenységek. Ezen elméleten alapszik pl. a Rovásíró szakkör működése az érsekújvári Czuczor Gergely Alapiskolában is. Célunk a magyar anyanyelvi oktatás kiegészítése, fejlesztése és hatékonyságának növelése. E szempontok alapján létrehozott rovásíró szakkör próbálja bizonyítani, hogy az ilyen iskolai szakköri foglalkozások mennyire tudják pozitív irányba terelni a tantervi követelmények elsajátítását – megkönnyítve mindezzel az anyanyelvi oktatást.

A magyar rovásírás oktatása

A Felvidéken különböző iskolai szakkörök, klubok, társaságok hűen ápolják, oktatják, terjesztik mindmáig ősi magyar írásunkat. Nem szabad elfelejtenünk, hogy mi, magyarok egy nemzet vagyunk, és ugyanazt az ősi hagyatékot örököltük: nyelvünkkel együtt a rovásírást – éljük bármely szegletében a Kárpát-medencének.

Rendkívüli jelentőséget tulajdonítunk, mi pedagógusok, az iskolák mellett működő érdekköri

tevékenységeknek. Míg az oktatásban csak, mint kiegészítő elem használható a rovásírás, addig az érdekköri foglalkozásokon fő szerepet kaphat. Köztudott, hogy még Magyarországon sem került bele a rovásírás oktatása az alaptantervbe, de a különböző érdekköri tevékenységekben (szakkörökön) nagy szerepet tölt be. Hogy azt Forrai Sándor is mondta: „*Oktatási elvem a szeretet, szigor és a tantárgy megkedveltetése*”, így fogtunk hozzá mi is a munkánkhoz, a Felvidéken.

A 21. század szüleinek kellő mértékben be kell biztosítaniuk gyermekük számára a fiziológiai, lelki és szociális szükségletek lehetőségeinek kielégítését, mindezt pozitív hozzáállással és célkitűzéssel. Gyakran nincs megfelelő áttekintésük azon **szabadidős tevékenységekről**, melyek saját környezetükben zajlanak. Éppen ezért, ebben az átfogó nevelési folyamatban szerepet játszó szülőkön kívül a tanítóknak, pedagógusoknak is nagy szerepük van. Nem csak a szabadidő előkészítésében, de azok megvalósításában is fontos feladatokat vállalva. A gyermeki céltudatos nevelői hatás a szabadidős tevékenységben lehetővé teszi a megfelelő nevelést az adott térségben, a személyi tulajdonságok formálását, befolyásolja a szociális magatartást, az asszertív viselkedéstípus kialakítását, hangsúlyosan érvényesítve mindezt a pozitív célok elérésében.

Az iskolákon működő **érdekköri tevékenységek** remek lehetőségeket biztosítanak az ismeretek bővítésére és kiegészítésére. A rovásíró érdekköri tevékenységnek helyet adó oktatási intézményekben csupán az igazgatóság beleegyezésére van szükség. Ma már rengeteg szakköri tevékenység közül válogathatnak a gyermekek. Az iskola célja mindezzel a gyermek szabadidejének hasznos és értelmes időkitöltése. Természetesen az általános iskola (főleg) alsó tagozatán a szülőnek is beleszólása van abba, hogy milyen területre irányítja gyermekét. Egy fejlődésben lévő fiatal szervezet igényli az iskolai kötelező oktatáson, majd az otthoni tanuláson kívüli szabadidős tevékenységet. A szakköri foglalkozások remek lehetőséget kínálnak a gyermekeknek. Hasznosan tölthetik szabadidejüket és mindemellett még közvetve ismereteket is elsajátíthatnak.

A magyar rovásíró szakköri foglalkozásaink alkalmával megismertetjük a tanulókkal a rovásírás titokzatosságát, nemzeti önazonosságbeli jártasságot biztosítunk számukra, s a megismerés mellett pozitív szemléletváltást is sikerül kialakítanunk a tanulóknak. A szakköri foglalkozásokon a rovásírás tanulmányozása mellett nagy hangsúlyt kap a magyarságismeret, ill. a gyermeki készségek fejlesztése. Véleményünk szerint az anyanyelvünk oktatásának egyik lételeme kellene hogy legyen a rovásírás oktatása (is). Egyes tankönyvekben, munkáltató füzetekben ugyan már fel van tüntetve, de a hozzá fűződő (eltérő) „történelmi háttér“ bizony elég messze áll az igazságtól.

Éppen ezért e szakköri foglalkozásaink remek lehetőséget nyújtanak az ismeretek bővítésére és kiegészítésére. Nemcsak a magyar nyelv és irodalom, majd a történelem tárgykörének oktatását segíthetjük mindezzel, de fejleszthetjük a gyermekek képzelőerőjét, alkotóképességét, fogalmazóképességét, ugyanakkor erősíthetjük nemzeti öntudatát, tudásvágyát, önállósodását és személyiségének fejlődését. Mindezt nemcsak az anyanyelvi oktatás céljából érdemes tenni, hanem a gyermeki felfogóképesség fejlesztése érdekében. Munkánk nagy szerepet játszik a különböző tantárgyakban való jártasságok kialakításában és tájékozottságában is. Végül, de nem utolsó sorban, az a tény sem elhanyagolandó, miszerint e foglalkozásokon, szakkörökön való részvétel helyettesítheti a mai modern világunk nyújtotta nem épp egészséges élvezeteket. Meggyőződésünk, hogy gyermekeink szabadidejét kitöltő, a mai korunk által kínált technikai vívmányok fele annyira sem építő jellegűek, mint például egy ilyen szakkör.

Az oktatási intézmény beleegyezését követően megtörténik a **toborzás**. Heti két alkalommal találkozunk a gyermekekkel egy-egy délutáni foglalkozás keretén belül. Az alsó tagozatos diákok számára e téma még felfedezetlen és egyben meghódítható területnek bizonyul. A gyermekek természetüknél fogva kíváncsiak, érdeklődők és rendkívül türelmetlenek. Szakköri foglalkozásaink tapasztalataiból kiindulva állíthatjuk, hogy egy gyermeket kellő képen lenyűgözi és egyben ösztönzi a (számára még) megfejthetetlen, a titokzatos és a rejtett ismeretek feltárása. A legtöbbször arra törekedik, hogy minél gyorsabban elsajátítsa a rovásírás művészetét, ezáltal is közelebb kerülvén az első sikerélményükhöz: saját nevük leírásához. Vannak, akik önszorgalomból veszik a fáradságot és korábban megtanulják a teljes rovás betűjelkészletet, mint azt a többiekkel a foglalkozásokon megismernénk. Mindez pozitív és egyben ösztönző hatással van a csoport többi tagjára nézve. A gyermekek szeretnek versengeni. Ezt a gyermeki tulajdonságot a kreatív oktató kellő módon ki is tudja használni. Természetesen nem szabad hagyni, hogy a kalandvágytól éhes gyermekek átessenek a ló túloldalára. Az oktatónak kell, hogy legyen egy vezérvonalja (szakköri tanterv), aminek határain belül kell terelnie tanítványait. Feladatul tűztük ki a rovásírás elsajátítását, megértését, értelmezését és mindennapi alkalmazását, ill. felismerését. Továbbá hangsúlyt fektetünk az anyanyelv ápolására, a magyarság valódi (!) történelmi múltjának megismerésére, és nem utolsó sorban a kisiskolás korú gyermekek készségeinek fejlesztésére. Tehát a pedagógiai célunk nem a gyors elsajátítás, hanem az alapos rögzítés.

Az **egy tanítási év szűk 10 hónapja** (60 órányi foglalkozás) alatt gyermekeink mondhatni mesteri szinten képesek elsajátítani a magyar rovásírás betűkészletét – mindezt megfelelő oktatói felkészültséggel. Az egyes foglalkozásokon elsajátított 3-4 betűjel elegendő a továbblépéshez. A teljes tanévet felölelő érdekköri foglalkozásaink alkalmával elsajátítjuk a 38 rovás betűjelet, majd a rögzítés céljából különböző tevékenységek következnek. Az első 24 foglalkozás alatt (szeptember 2. hetétől február 1. hetéig), azaz a tanév első felében, teljes mértékben sikerül elsajátítani a rovás ábécé minden egyes betűjelét. Természetesen ezeken a foglalkozásokon nem csupán a jelkészlettel, hanem a hozzájuk szorosan

kapcsolódó jelentéstartalommal is foglalkozunk. Mindez már egy építőeleme a második félévben elsajátítandó témaköröknek. Mivel a rovásbetűknek van egy olyan sajátosságuk is, miszerint minden egyes jelhez kapcsolódik egy-egy hagyományörző szó/kifejezés, így azok megismerésével is sokat foglalkozunk. Ez pedig már a hagyományápolás és őrzés tükrében zajlik. Természetesen az ismétlő foglalkozások alkalmával nem maradhat el a kézügyességi munka sem, pl.: rovásábécé betűinek megelevenítése gyurmából, rajzolással, festéssel, barkácsolással és egyéb fejlesztő, technikai tevékenységekkel. Mindemellett a számrovás elsajátítása is szerepet kap még a tanév első félévében. Ez sem okoz különösebb gondot, mivel a gyermekek már a 3. évfolyamban tanulják a római számjegyeket. A havi többszöri ismétlő foglalkozás szükségszerű, ugyanis az elsajátított betű- és számkészlet rögzítése érdekében nagyon is célszerűek és hatékonyak a társasjátékok, ill. a vetélkedő-szerű feladatok alkalmazása. Az élményszerű, alapos rögzítés a cél. Mindez játékosan elősegíti a gyermekek pozitív hozzáállását és élményszerűvé varázsolja az ismeretek elsajátításának folyamatát.

Miután félévkor megtörténik a hivatalos **rovásíró vetélkedő** iskolai fordulója, a továbbjutók elkezdik a felkészülést a Felvidéki Országos Rovásíró Vetélkedőre, míg párhuzamosan többi társukkal folytatják ismereteik bővítését: az összerovás (ligatúra), fába rovás és a számítógépes alkalmazások és egyéb területeken. Ezenkívül folyamatosan bővítjük a gyermekek népdalkincsét és népi-játéktárukat is. Mindemellett nem feledkeztünk meg az elsődleges célunkról sem: az anyanyelv ápolásáról, ismereteik bővítéséről. Remek alkalmat biztosítanak azok a foglalkozásaink, ahol már magyar rovásírással olvassuk a találós kérdéseket, mondáinkat, rovásírással írjuk a fogalmazásokat, leveleket egymásnak, matematikai műveleteket oldunk meg rovásszámokkal, és gyakoroljuk az idegen nyelvi műveltséget is, ugyanúgy magyar rovásbetűkkel. Határtalan lehetőségek kínálkoznak ezen érdekkör alkalmával a gyermeki tudás bővítésére.

A diákokra rendkívül **ösztönző hatással** van nemcsak az év végi kiértékelés, hanem az iskolaforduló és a Felvidéki Országos Rovásírás-vetélkedő, ill. a múltban megrendezett Kárpát-medencei Rovásírás Versenyek is – Szakács Gábor és Friedrich Klára jóvoltából.

Összegezve elmondhatjuk, hogy a rovásírás oktatásának egyik kitűzött célja a Felvidéken az érdekkörökbe való beilleszkedés, amely pozitívan befolyásolja a kisiskolás korú gyermekek anyanyelvi tanulásának fejlődését és kiegészítését. Továbbá bebiztosítani a nemzeti önazonosságot, s a megismerések mellett kialakítani egy pozitív szemléletváltást a gyermekekben.

A rovásíró érdekköri tevékenységek ajánlott módszerei

A magyar rovásírás betűjeleinek elsajátításához **Forrai Sándor** által egységesített szám- és betűrovás jelrendszerét használjuk, továbbá Friedrich Klára által kidolgozott betűjel tanítási sorrendjét, és Horváth István által összeállított módszertani gyűjteményét. Forrai Sándor (Friedrich K., 2003, 216.o.) így vélekedik a többféle rovás ábécé létezéséről, ill. annak megtanulási nehézségeiről: „Az eredeti ábécék között elenyésző a különbség, aki egyet ismer, azzal minden teljesen kiírt rovásszöveget el tud olvasni. A saját ábécémet is csak olyan betűkből állítottam össze, amelyek a legtöbb hiteles rováslelkben szerepelnek. De ugyanígy nem jelent gondot számukra – és ezt tanáraik tudják a legjobban – a rovás és rovásírás természetes, hagyományosan jobbról balra haladó iránya sem. A mindössze három, titkosítás céljából balról jobbra írt emlékek szemben több, mint száz jobbról balra írt emlékünkhöz létezik, mind az epigráfiai, mind a paleográfiai hagyatékbán.”

Mivel Forrai Sándor ábécéje alapján zajlanak a Felvidéki Rovásíró-vetélkedők is, így egyértelmű, hogy betűkészletet résztesítjük előnyben. **Friedrich Klára alapos módszertani útmutatóját** figyelembe véve, mi is az alsó tagozat 3. évfolymában kezdjük a rovásírás oktatását: (Friedrich K., 2005, 119.o.): „A rovásírás használatát csak a 3. és 4. osztálytól ajánlom, miután a latin betűs írás automatizálódott és megfelelő ütemben megy tollbamondás után. Első osztályos tanulókat egyáltalán nem veszek fel a szakkörbe, mert ebben az időszakban az a fontos, hogy a latin betűk használatát minél tökéletesebben elsajátítsák, hiszen ennek segítségével szerzik ismereteiket, ebből kapnak osztályzatot. A gyerekek az osztályfőnökökkel való megbeszélés alapján és a szülők engedélyével járnak a szakkörre. A latin betűs olvasásírásban való megtorpanásról, netán visszaesésről sem az osztályfőnököktől, sem a szülőktől nem hallottam. Amíg a latin betűs írás-olvasás nem automatizálódik tökéletesen (ez 3. osztály vége), addig ne tanítsuk, ne adjunk újabb támadási felületet a rovásírás ellen... Az iskolákban 4. osztálytól felfelé meg kéne ismertetni a rovásírás ábécét és megkívánni, hogy a tanulók legalább a nevüket le tudják írni őseik betűivel. A történelem órákon ismertetni lehetne a rovásírás legfontosabb emlékeit. Minél többet sajátítják el a rovásírást, annál nagyobb az esély az eddig még megfejtetlen rováslelkék jelentésének megismerésére, amely segíthet történelmünk tisztázatlan kérdéseinek megválaszolásában.”

A rovásírás jelkészletének elsajátítását Horváth István (2004) megkönnyíti az általa elkészített könyvével, amiben az egyes betűjelekhez párosító szavakat, mondókákat és történeteket ír, így a berögződés sokkal hatékonyabb. Míg Friedrich Klára alapos írástörténeti háttérrel közelíti meg az egyes betűjeleket

(amelyet a felső tagozaton remekül fel lehet használni), addig Horváth István a gyerekek nyelvén szólaltatja meg azokat. Az általa megírt betűtanítási módszer nemcsak az írás technikáját mutatja be, de gazdagítja szókincsüket olyan feledésbe merülő, nyelvünkéből lassan kivesző szavakkal, mint a *sukk, rosta, véka, tiloló, cserény...* stb. Azért is alkalmazzuk Horváth István könyvét, mert a rovásírás elsajátítása nemcsak egy korlátozott terület, hanem a magyarságunk hagyományainak, eszközeinek, mindennapjainak ismeretét és ápolásának célját is szolgálja. Ő maga így ír a könyvéről (2004, 3.o.): „*A természettudományok példájából okulva, a magyar kultúra bizonyágát, az ősi magyar írást, a rovásírást a régi környezet tárgyainak és emlékeinek környezetébe ágyazva szeretném a gyerekek elé tárni, az iskolai betűvetés előtt... A magyar iskolákban még a második világháború után is úgy tanultak olvasni a gyerekek, hogy mutatták a betűt felidéző jelet vagy mozdulatot... A rovás betűi szerintem a legegyszerűbb pálcikarajzai egy-egy fogalomnak, amelynek kezdő hangját idézte elő a rovásjel. A rovással jelölt fogalom első hangjának hangoztatása, ezek összekapcsolása maga volt az olvasni tudás, amely jobbról balra történt. Minden magyar ember tudott pálcikarajzokat készíteni a hangokat felidéző fogalmakról. Ezek botra, fára faragása, kőbe „rovása“ pedig maga volt az írás tudománya. Ezért állíthatjuk, hogy szinte minden magyar tudott (róni), írni, olvasni. Igazán elmélyült tudattal, erős magyar öntudattal csak olyan emberek rendelkezhetnek, akik ismerik nemzeti kultúrájukat, és büszkén vállalják vele a múlt értékeit.*”

A nevelési célokból kifolyólag, **szakköri foglalkozásaink** a hosszú távú célokra kell, hogy épüljenek. A csoportoktatásnál a homogén és heterogén, azaz egyforma és különböző képességű tanulók oktatására is külön figyelmet kell fordítani. Szakköri foglalkozásaink mindig az arra a célra kijelölt tanteremben zajlanak. A kiválasztott tanterem rovásírást oktatói felszereltségét még a tanév megkezdése előtt bebiztosítjuk (oktatótábla, hívóképek, társasjátékok, munkafüzetek, olvasókönyvek...). Továbbá azt is figyelembe vesszük, hogy a 45 perces foglalkozásaink alatt hogyan, mennyire és milyen irányban változik a gyermekek figyelme, összpontosítása és érdeklődése. Ezért kell kiválasztani a legmegfelelőbb tanítási módszereket, mellyel biztosítani tudjuk a jól szervezett és helyesen tagolt érdekköri tevékenységek alapvető feltételeit. A különböző segédeszközöket

és didaktikai technikákat előre bebiztosítjuk. Tudjuk, hogy a tanulás alapvető feltételei közé tartoznak a tanulás körülményei, valamint a szervezési (organizációs) feltételek, éppen ezért szentelünk nagy figyelmet a rovásíró érdeklői tevékenységek megszervezésénél a gyermekek órarendjét is figyelembe vevő megoldásokra. Tudjuk, hogy *„gyengébb teljesítménye van a tanulóknak az első és az utolsó tanítási órán...”* (Stollár, Š., Balla, Š., Szekeres, L., Stollár, T., Matejovicová, B., 2002, 208.o.), éppen ezért szükséges foglalkozásainkat élményszerűvé és élvezetessé varázsolni a tanítási nap végén. Továbbá figyelembe kell venni a gyermekek heti teljesítményének a váltakozását is. Mindezek tükrében tartjuk foglalkozásainkat minden hét keddi és csütörtöki napján.

A legelső alapvető készségek elsajátítása az írás és az olvasás technikája. Mindazok az egészségtani követelmények, amelyek a **latin betűs írás** elsajátításánál is jelen vannak, a rovásjelek írásával kapcsolatban is teljes mértékben érvényesek (a helyes ülés és testtartás, a füzet elhelyezkedése az asztalon, a füzet távolsága a szemtől...). Mivel a rovásábécé írásánál nincs dőlt betűs írás, csak álló írás, a feladat egyszerűbbnek bizonyul. Pedagógiai tapasztalatunkat Friedrich Klára (2005, 119.o.) is alátámasztja, miszerint a latin írásrendszerben fellelhető alakelemek a rovásírásban nincsenek:

- horog: alsó-, felső-, összekapcsolt-, nyújtott horog,
- ív: kettős-, balra forduló kettős-, kezdő- és befejező ív,
- horgocska: zárt-, nyitott-, kis nyitott-, nagy nyitott-, balra és jobbra forduló horgocska,
- ívelés: alsó-, felső- és a kettős ívelés,
- csigavonal,
- ovális: balra ívelő és nagy ovális,
- fecsketestek, kígyóvonal, hullámvonal, sárkányvonal... stb.

Továbbá az egyes latin betűelemek tanításánál ismét nagy odafigyelést követel az alakok és arányok megtartása; a kapcsolódási módok; az írás dőltisége, sűrűsége, hajlásszöge s nem utolsó sorban a betűk magasság szerinti felosztása (alsó és felső állású betűk, segédvonalak). Ezenkívül a mondatkezdő nagybetűk és a tulajdonnevek írása, ékezetek kirakása, majd pedig a folyamatos vonalvezetés is nehézségeket mutatnak a latin betűs írásnál.

Horváth István által felhasznált **betűtanítási módszer** lehetővé teszi a vizuális rögzítés elősegítését. Míg az úgynevezett hívókép a latin betűkkel alakra nem mindig egyezik meg, a rovásábécé ezen a téren előnyt élvez. Ugyanis a *„rovásírással jelölt fogalom első hangjának hangoztatása”* (Horváth, I., 2004, 3.o.), és az általunk készített hívóképek szemléltetése megkönnyítette a betűk tanulását, alak/formai egyezést sugallva az adott hangoknál. Ezen megállapításokra és Friedrich Klára pedagógiai munkásságára hivatkozva állítjuk, hogy a rovásábécé elsajátítása gyorsabb, mint a latin írásjeleké. Példázza mindezt

az elmúlt tanévek érdekköri tevékenységeinek sikeressége is, amellyel ellentétben – sajnálatos módon – van olyan gyermek, aki még 3. osztály végén is latin betűs írásnehézségekkel küszködik.

Érdekköri tevékenységeink még élményszerűbbé tételéhez hozzájárultak az egyes betűjelekhez társított **valódi szerszámok**, eszközök, fényképek bemutatása (élményszerű oktatás-élménypedagógia). Bizonyított tény, hogy a vizuális memória jóval megkönnyíti a tanulás folyamatát (észlelés és érzékelés): „*Kísérletekkel igazolták, hogy az egyes érzékszervek különböző módon veszik ki részüket a tanult ismeretek elsajátításában.*

Pl. ha az ember csak hallja az új ismereteket azoknak mindössze 20%-át jegyzi meg, ha látja 40%-át, viszont ha látja és hallja is akkor 80%-át. Az információk megjegyzésében fontos a többi érzékszerv is, pl. a tapintószerv,... Ebből adódóan a tanulásban valamennyi érzékszervünknek kulcsszerep jut” (Stollár, Š., Balla, Š., Szekeres, L., Stollár, T., Matejovicová, B., 2002, 207.o.). Miután megtörténik az egyes betűjelek vizuális bemutatása, következhet a gyakorlat. Az iskolai osztályban tartott foglalkozásaink alkalmával célszerű először a táblánál kezdeni a gyakorlásokat. Elsősorban bemutatjuk, majd fölrajzoljuk a tanulandó betűjelet a táblára. A gyerekek egyesével jönnek a táblához, ott először átrajzolják az oktató által felírt mintabetűjelet, majd mellé rajzolnak egy-kettőt, odafigyelve a jobbról balra történő sorvezetésre, a helyes vonalvezetésre, az egyenletes betűmagasságra és a megfelelő betűközökre. Ezután gyakorlófüzetükben folytatják a munkát. Miután már begyakorolják az aznapi új betűjeleket, a már ismert jelkészletből betűalkotással szavakat gyakorolunk, s végül (kellő mennyiségű betűjel ismerete után) következhet a mondatalkotás, majd fogalmazás és a játék.

A rovás-olvasás módszertana

Természetesen az írás tanulásával párhuzamosan gyakoroljuk és fejlesztjük az olvasás technikáját is. Ezért úgy állítjuk össze a foglalkozásaink tananyagát, hogy egységesen szerepeljen benne az írás is és az olvasás gyakorlása is. Mára már több neves szerzőnek köszönhetően, könnyen hozzájuthatunk rovásírás oktató munkafüzetekhez, olvasókönyvekhez, de akár mi magunk is készíthetünk olvasnivalót gyermekeink számára. A kézi körmölést megkönnyítik a **világhálóról letöltött betűkészletek** segítségével megszerkesztett, létrehozott olvasnivalók.

Érdekköri tevékenységeink alatt, párhuzamosan a rovásábécé elsajátításával, folyamatosan gyakoroljuk a rovásjelek, majd szavak, mondatok, s végül a teljes szövegek összeolvasását. Mindezt nem csak olvasókönyvekből, hanem a rovásíró **társasjátékok** segítségével is. Ajánlatos beszerezni, vagy készíteni különböző társasjátékokat. Az új betűjel elsajátítása után a rögzítést segítik elő ezek a gyermekek által kedvelt játékok (játssza tanulás). Ezek lehetnek: dominó rovásírással, „keresd a párját“ (pexeso) rovásírással... stb. Efféle játékok könnyen elkészíthetőek, de akár továbbfejleszthetőek is.

Megállapításunk szerint nemcsak a magyar nyelv és irodalom, majd a történelem tárgykörének oktatását segíthetjük mindezzel, hanem fejleszthetjük a gyermekek képzelőerejét, alkotóképességét, fogalmazóképességét, **gyarapíthatjuk szókincsét**, ugyanakkor erősíthetjük nemzeti öntudatát, tudásvágyát, önállósodását és személyiségének fejlődését is. Mindezt nemcsak az anyanyelvi oktatás céljából érdemes tenni, hanem a gyermeki felfogóképesség fejlesztése érdekében is. Ez nagy szerepet játszik a különböző tantárgyakban való jártasságok kialakításában és tájékozottságában is. Friedrich Klára mindezt bizonyította eddigi pedagógiai pályája alatt, melyet több kiadott könyvében is közzétesz.

Az érdekköri tevékenységeink általános témakörei: a magyar rovásírás betűjelkészletének elsajátítása, magyar őstörténetünk ismertetése, néphagyományaink éltetése, anyanyelvünk ápolása és szókincsünk bővítése, elavult szavaink újjáélesztése, idegen szavak helyettesítése magyarul, kézügyesség fejlesztése, játék- és daltanulás, a magyar nyelv tanításának kiegészítése, rótt nyelvemlékeink tanulmányozása... stb.

Az immáron több éves pedagógiai tapasztalatok irányítottak bennünket arra az útvonalra, amelynek eredményeképp született meg az az ötlet, miszerint a magyar rovásírás oktatását is (IKT – információs- és kommunikációs technológiák segítségével) **interaktív** tananyaggá lehet varázsolni. Így megkönnyítvén annak felkészülését foglalkozásról foglalkozásra, ill. alkalmazkodva korunk modernizált körülményeihez – a digitális bennszülött diákjaink érdeklődésének a megközelítéséhez. Mindezekkel egyetemben rovásírásunk számítógépes elsajátítása is remek lehetőség a XXI. század diákjai körében, akik mára korhűen tudják alkalmazni ősi írásunkat korunk számítógépes világában.

A 38 betűből álló jelkészletet felosztottuk 12 leckére, azaz ugyanannyi foglalkozásra is. A magyar rovásírás betűjeleit három nagy csoportba soroljuk módszertanilag (Friedrich Klára szerint): egyszáras, kétszáras és hajlítgatott betűkre. Az így csoportosított jeleket az egyszerűtől az összetettig állítottuk sorrendbe. A foglalkozásonkénti 3-4 új betű megismerése éppen elegendő, hogy még jusson idő az ismétlésre és a rögzítésre is. A hagyományos tanórai elvek alapján állítottuk össze mind a 12 leckét. Minden foglalkozást egy-egy zenei különlegességgel kezdünk, majd ezt követi az ismétlés. Pár feladatban átismételjük az elmúlt foglalkozásokon megismert betűjeleket, felelevenítjük azokat. Mivel a rovásírás oktatása csakis a harmadik évfolyamtól ajánlott, így a gyermekek már rendelkeznek kellő alapismeretekkel és a teljes latin ábécé ismeretével.

Ettől kezdve nem okoz nekik gondot úgy a térorientáció sem, mint az egyes betűjelek elképzelése, megtanulása. Egy-egy új betűjel megismerésekor szemléltetve van a kiejtett betű írott latin megfelelője és rótt alakja is. Ezenkívül a képi ábrázolásnál maradva, szemléltetjük minden egyes jelhez tartozó fogalmi-, vagy épp használati eszköz képét is (Horváth István által). Az egyes hívóképek szava-
inak a magyarázata is megtalálható beépítve a szemléltető panelen, a könyvek ikonja alatt. Miután átbeszéljük az új betűk jelentésanyagát, a gyerekek berajzolják azokat a füzetekbe, meghallgatjuk az egyes jelekhez tartozó mondókákat. Minden betűjelhez tartozik egy rímekbe szedett rövid mondóka, ami szintén segít a gyermeknek a pontos rögzítésben. Mielőtt még nekifognánk az írásnak, az aktuális szemléltető panelen megtekinthető az adott betű írásmódja is. Ezt végignézve a gyermekek egyesével kipróbálják a táblánál is a betűformálást, majd pedig a füzetekben gyakorolnak tovább. Az új betűjeleket megismerve, következik a rögzítés, elmélyítés. Ebben a feladatcsoportban olyan gyakorlatok találhatóak, amelyek már magukban foglalják a régebben és legújabban átvett betűjeleket is. A feladatok nagy része a következő és ehhez hasonló feladattípusokból tevődnek össze: *Írd be a betűk párját a megfelelő helyre! Rajzold le az ismert szavak hívóképeit emlékezetből! Válogasd ki a halmazból az egyszáras betűket! Helyettesítsd be a hiányzó betűket! Mit jelentenek az ábrák? Színezd ki azt az ábrát, amelyben felismered a tanult betűt! Pótold a hiányzó betűket! Alkoss értelmes szavakat a már ismert betűkből! Írd be a szavakba a hiányzó betűket! Rakj össze értelmes szavakat a szótagokból! Párosítsd össze a már tanult betűket!... stb.*

A leckékben látható színeknek, ill. alakzatoknak is megvan a maga jelentésstartalma: a gyermek figyelmét illő mindig az adott témára összpontosítani, így módszeresen választottuk a leckék hátterének a világoszöld színt és nem váltogattuk, ill. nem tűzdeltük tele különféle figyelemelterelő alakzatokkal. A feladatok megfogalmazásánál is törekedtünk az egyszerűsége, ill. az érthetőségre.

Az olyan feladatoknál, ahol megjelenik a „toll“, ott a gyermeknek is tollal kell megoldania a feladatot. Ahol látható az „X“, ill. a „pipa“ jele, ott kattintással kell megoldani a feladatokat, és így tovább. Az új betűk oldalainál adottak az ábrázolások: a könyvkupacra kattintva átugrunk a belső hivatkozásra, ahol a jelkészlet magyarázata található, majd ugyanígy kattintással vissza az aktuális oldalra. A képi ábrázoláson található kis hangjelző ikon utal a beépített mondókák helyszínére. A rovásjelek módszertanilag helyes írását (videó) pedig a bal oldalon található piros négyzetben találjuk. Az utolsó panelt mindig a Csodaszarvast ábrázoló kép mutatja, amelyre kattintva megjelenik (internet csatlakozás segítségével) az adott népmese a világhálón.

Természetesen, ahogy azt már a fentiekben is olvashattuk, egy ilyen interaktív szakköri foglalkozás nem merülhet ki csupán az egyes multimédiás

oktatászoftverek alkalmazásában. Fontosnak tartjuk a foglalkozások változatosságainak a bebiztosítását is. Éppen ezért a begyakorolt és elsajátított betűjelkészlet mellett mindenképpen ajánljuk a már említett részterületek bevonását is (pl.):

- a *magyar népdal*, amely elengedhetetlen része a kulturális örökségünknek. Ahogy a régiektől tudjuk, a magyar ember tánccal és énekkel is igen hatékonyan ki tudta fejezni gondolatait, érzéseit és vágyait. A felvidéki magyar általános iskolák alsó tagozatos zenei nevelés tantárgyát kiegészítve próbáltuk összegyűjteni azon zenei ritkaságokat, amelyeket nemcsak énekelni, de táncolni is megtaníthatjuk a gyermekeinknek. Egy szakköri foglalkozás kezdetén remek hangulatot kelt a vidám táncdal elsajátítása.
- a *magyar népmese*, amely elengedhetetlen tartozéka a magyar hitvilágról alkotott nézetek megismerésének. A mai nem olvasó diákság körében rendkívüli jelentőséggel bírnak a magyar népmesék tanulságos történeteinek feldolgozásai, amelyeket (sajnos) szintén nem találhatunk meg a jelen korunk olvasó-tankönyveiben.

Ezen elméletekre alapozva készültek el mindazon dolgozataink, melyek a magyar rovásírás oktatásában rejlő lehetőségekkel kívánnak hozzájárulni a felvidéki magyar oktatás minőségi javításához. Név szerint:

- az egyetemi/magiszteri szakdolgozat (*Rovásírás a szabadidős tevékenységben* – Pismo rováš v mimovyučovacom procese, 2008, NR),
- a rigorózus munka (*Az anyanyelvet fejlesztő szabadidős tevékenységek az oktatásban* – Využitie vol'nočasových aktivít vo vyučovacom procese so zameraním na materinský jazyk, 2009, NR),
- a pozsonyi gyógypedagógia szakterületen írt záródolgozat (*Využitie znakového písma pri osvojovaní čítania a písania u žiakov s poruchami čítania a písania*, 2011, BA),
- az 1. atesztációs munka (*A rovásírás oktatásának fejlesztése az információs és kommunikációs technológiák segítségével* – Rozvíjanie vyučovania runového písma s pomocou informačných a komunikačných technológií, 2012, NR),
- a 2. atesztációs munka (*A játék szerepe az oktatásban* – Úloha hry vo vyučovaní, 2013, NR).

A felsorolt dolgozatok és a több éves tapasztalat úgy a cserkészletben, mint immáron a pedagógiában, nyújtanak egy olyan biztos alapot, amelynek köszönhetően a szabadidős tevékenység aktív formájában nyilvánulhat meg a magyar rovásírás oktatása iskoláinkon. Az egy teljes tanévet kitöltő szakköri munkánk több elemből tevődik össze. A bevált pedagógiai módszereink közé tartozik úgy a hagyományos, mint a modernnek nevezett IKT-s oktatás, ill. az élménypedagógia kimeríthetetlen tárháza. Ezen elemek felhasználásával nyújtunk minőségi és élménydús oktatást felvidéki diákjainknak.

Gyakorlati tapasztalatok összegzése

A hetente megtartandó magyar rovásíró szakköri foglalkozásaink alkalmával lehetőség adódik a gyermekek ismereteinek bővítésére, fejlesztésére. Mégpedig:

- a magyar helyesírás, szövegértés, fogalmazás gyakorlására és tökéletesítésére, mellyel kiegészíthetjük és egyben segíthetjük pedagógusaink anyanyelvi oktatásának munkáját,
- idegen eredetű szavaink használatának kiküszöbölésére, a gyermeki magyar nyelv szókincsének bővítésére is szolgál,
- néprajzi ismeretek, a feledésbe merülő, lassan kivesző szavaink ismeretére, őrzésére és ápolására (pl.: sukk, rosta, véka, tiloló, cserény stb.) is hangsúlyt fektetünk – mindezt terepmunkával egybekötve,
- az összerovás segítségével fejleszhető a gyermeki logika, gondolkodás és alkotókészség; a betűkkel való játékos összerovás által gyarapíthatjuk ismereteiket az állat-, növényvilág és egyéb területeken is,
- a gyermeki kezűgyesség fejlesztése (fafaragás, gyurmázás, festés, barkácsolás, papírhajtogatás...stb.) útján,
- a számítógépes alapismeretek bővítése, a rovásírás programokban való tájékozódás lehetővé teszi az iskolaújságban való szereplést... stb.

Ezen tapasztalatokból kiindulva látjuk lehetőségét a magyar rovásírás oktatásának az érdekköri tevékenységek területén belül, ill. mint kiegészítő elem az anyanyelvi oktatás keretében, nálunk is: a Felvidéken.

Érdekességképp megemlíthető még, hogy a **felnőtt emberek** csupán másfél óra aktív érdeklődéssel képesek tökéletes szinten elsajátítani a magyar rovásírást. Feltétele mindennek, hogy ezen ismeretek kellőképpen rögzüljenek agyunk hosszú távú memóriájában, szükséges a folyamatos ismétlés és gyakorlás.

Felvidéki rovásírók

A rovásírással foglalkozó társaságok és intézmények Szlovákia (Felvidék) szerte egyre növekvő táborát képezik azon csoportosulások, amelyek hűen tisztelik, s méltón éltetik a mindennapjainkban ősi magyar hagyományainkat, többek között a rovásírást. A legkiemelkedőbb helyen Z. Urbán Aladár, a felvidéki Palóc Társaság elnöke áll. Munkásságának egyik meghatározó eleme a Felvidéki Rovásírás-vetélkedők szervezése.

További említésre méltó szervezetek: SZMCS (Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség), Felföldi Baranta, Csemadok... stb.

Sajnos e társaságok bővebb méltatása már helyszűke miatt nem lehetséges, de mindenképp említésre érdemesek.

BEFEJEZÉS

Mint minden nemzetnek, elődeinknek is volt/van ősi írásuk. Egy nagyon szép és nemes mondás szerint: „*A múltat tiszteld a jelenben s tartsd a jövőnek*” – értelmében Vörösmarty Mihály is megfogalmazta mennyire fontos egy nép életében a múlt ismerete és hagyományainak ápolása. Munkánk témájával a már kisiskolás korban elsajátított rovásírás ismeretével szeretnénk hozzájárulni egy teljes kulturális világkép kialakításához, ami a magyar történelmünket illeti.

Az általunk megfogalmazott, feldolgozott érdekköri tevékenységek életén belül érvényesüljön mindez úgy, ahogy azt Adamikné Jászó Anna gondolatai is sugallják: „*A tanulók személyiségfejlesztését az iskola pedagógiai programja szolgálja, melynek kulcsfogalmai a következők lehetnek: beszéd, munka, játék, ünnep. A beszéd, a kommunikáció az emberi társadalom létrehozója és fenntartója; az olvasás-írás tanításának, sőt az egész iskolai munkának az alapja. Mint ahogy a beszéd, a munka is kizárólag az ember sajátossága: célratoró, tudatos, kitartó tevékenység... Egész életünkben dolgoznunk kell, s erre a munkára készít fel az iskola. A játék, ez a minden élőlényre jellemző, örömteli mozgás ellensúlyozza a munka komolyságát. Az ünnep pedig egy olyan kommunikáció, amelyben mindenki részt vesz, akár családi, akár közösségi ünnepről van szó: összefogja a társadalmat. Beszélni, dolgozni, játszani, ünnepelni annyi, mint embernek lenni. Az iskola pedig embert nevel, s ezért hatja át*

tevékenységét a beszéd, a munka, a játék és az ünnep. Az a feladatunk, hogy beillesztjük a gyereket abba a környezetbe, abba a kulturális közegbe, melyben él, mégpedig azáltal, hogy megismertetjük vele környezetének jelenét és múltját. A környezet pedig a világkultúra és a nemzeti kultúra.” Rovásírásunk elsajátítását tekinthetjük egy „*olyan módszertannak, mint az orvostudományt: nem árt, ha egy kicsit mindenki ismeri, hiszen a szülő gyermekének nemcsak testi, hanem lelki, anyanyelvi fejlődéséért is felelős.*”

Forrai Sándor példáját követve: „*Legyen munkám egyik célja nemzeti műveltségünk emelése, továbbá a rovásírás gyakorlati alkalmazása (szakköri tevékenységekben, cserkészberkekben, feljegyzésekben, naplók-, baráti levelezések és akár titkos írásként való alkalmazásban). Elsajátítása ne legyen valamiféle kötelező feladat, hanem szeretettel, nemzeti öntudattal eltelve igyekezzünk magunkévá tenni – gazdagítva ezáltal nemzeti identitástudatunk megerősítését...”.*

Felhasznált irodalom:

- Forrai S. 1994. Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig. Lakitelek. Antológia Kiadó.
- Juhász J., Szőke I., O. Nagy Gábor, Kovalovszky M., 1985: Magyar Értelmező Kéziszótár. Budapest. 6. kiadás. Akadémiai Kiadó, ISBN 963 05 4050 9.

- Adamikné Jászó A. - Kálmánné Bors I. - Kernya R. - H.Tóth István. 2001. Az anyanyelvi nevelés módszerei. Kaposvár. Kaposvári Egyetem CSVM Pedagógiai Főiskolai Kara, ISBN 963 7172 39 4.
- Friedrich K., Szakács G. 2003. Kárpát-medencei birtoklevelünk, a rovásírás. Budapest. Szakács Gábor kiadása, ISBN 963-430-260-2.
- Friedrich K., Szakács G. 2005. Kőbe vésték, fába rótták. Budapest. Szakács Gábor kiadása, ISBN 963 460 622 9.
- Horváth I. 2004. A rovásírás ábécéje. Debrecen. Széplaki Erzsébet Bt., ISBN 963 212 456 1.
- Stollár Š., Balla Š., Szekeres L., Stollár T., Matejovicová B. 2002. Gyermekbiológia és iskolaegészségtan. Nitra. UKF Nitra, ISBN 80-8050-547-0.
- Masariková, A. – Masarik, P 2002. Vybrané kapitoly z pedagogiky voľného času. Nitra. Pedagogická Fakulta, ISBN 80-968735-0-4.